

ככה אבא שלך מצא את אמא שלך?

עבדתי במרכז וולקני שמקומו בבית דגן וגרתי בירושלים. בכדי למעט בנסיעות היו לי שני משרדים, אחד במכון וולקני בבית דגן ואחד בבנין סרגי אשר במגרש הרוסים בירושלים. יום אחד פגשתי ביחיאל עוזרי שהיה אז מנהל חוות ההר. חוה של מכון וולקני הנמצאת בתוך העיר בשכונת ארמון הנציב. אמר לי: למה שלא תעבור לעבוד בחווה? יהיה לך שם חדר, אפילו שניים, עברתי לחווה בלי לחשוב פעמיים. עם הזמן מצא המקום חן בעיני ועברתי לגור סמוך לחווה. החווה היתה תחנת ניסיונות שבה ערכו ניסויים חוקרים מוולקני ומן האוניברסיטה העברית. ניסיונות הצריכים שטח גבוה מעל מפני הים וקרוב לבית. רובם היו "יוממים", כלומר באים לחווה ביום וחוזרים למקומם בלילה. אבל היו גם "ישנים", עובדים בחווה וישנים בירושלים. בין אלה היתה תקווה שעבדה בניסויים בעופות. החוקר פרופ' משה רצה לטפח עוף נטול נוצות ותקווה טיפלה בעופות וערכה בהם הכלאות. תקוה היתה בחווה כמעט מיום היווסדה. כילדה עלתה עם משפחתה מתימן והתיישבה בירושלים, שם קשרה קשר עם רחל ינאית שקיבלה אותה לעבודה בחווה. גם כיום היא מעריצה את רחל, אבל לא בלי הסתייגויות. ברגע של גילוי לב אמרה: "אתה חושב שלא חרה לי שאני, ילדה שבאה מן הגולה אשר במזרח, הייתי שייכת בחווה למעמד העובדים, בעוד שהילדות האשכנזיות, שבאו מן הגולה שבמערב, היו שייכות למעמד הלומדים? גם אני התימניה רציתי ללמוד". עוד סיפרה לי, באותה הזדמנות, שגידלה לבדה בת שלמדה בהצטיינות והיתה לפרופסור לביולוגיה באוניברסיטה העברית.

את אורה הכרתי בגלל כלניות. אורה, דוקטור מהאוניברסיטה העברית בגבעת רם, טיפחה כלניות ויחיאל, דוקטור ממכון וולקני, רצה לטפח אותן גם. שניהם עשו זאת באותה חווה. היה בכך פוטנציאל לריב וריב אכן היה שם. בתוך שנים אחדות נמצאה פשרה ואורה עברה לטפח נוריות. אורה היתה בוגרת גטו טרזינשטט, אישה קטנה, כבר לא צעירה אשר במו ידיה היתה עודרת, עוקרת, שותלת, מכייסת ומאבקת את צמחי הנוריות. היתה לה חממה סמוך לבנין משק הפועלות (לשעבר) ובה היו המון נוריות. נוריות מכל צורה צבע וגוון. מי שלא ראה את חממת אורה לא ידע איזה מגוון אפשר להפיק מצמח אחד קטן. עם הזקנה היא התכווצה והתקטנה וכשהיתה נוסעת בפולקסווגן שלה היו רואים רק את עיניה הנוצצות מציצות מעל לוח המכוונים. יום אחד נזקקתי לרופא אוזניים ופגשתי אותה שם מחכה. משכתי אותה בשיחה. בחווה אף פעם לא שוחחנו שיחה בטלה, תמיד היתה עסוקה. נכנסתי אל הרופא אחריה. אמרתי: "ראית את הזקנה הזו, היא לא תמות לעולם". "גם אני חושב כך, אבל למה אתה?" "כל הזמן מסקלת, עודרת ושותלת עד שאין לה רגע פנוי למלאך. מלאך המוות כמובן".

עם השנים היינו יחיאל, תקווה, אורה ואני לוותיקי החווה. וותיקים כמו האורנים עבי הגזע וגבוהי הצמרת, הברושים הענקיים והדקלים הדקים המתמרים לגובה, שהיו מפוזרים בחווה. עבדתי בבנין אשר לפני קום המדינה היה בית המנהל של הקולג' הערבי. בית ספר לחקלאות שהוקם כתגובה הולמת של ממשלת המנדט למשק הפועלות שהוקם על ידי הציונות. הבית הוקם בשנות השלושים של המאה העשרים ונבנה בסגנון הראוי לביתו של מנהל קולג' בריטי באימפריה שהשמש לא שקעה בה מעולם. בית בן שתי קומות, שטיח מכסה את גרם המעלות אח מפוארת בכל חדר וארובה מתנשאת לתלפיות. מסביב לבית גן ובריכה בתוך הגן, באמצע הבריכה עמוד ועל העמוד פסל שיש לבן.

ישבתי בחדר בקומה השניה, את החדר שליידו נתתי לנורית שעבדה אצלי כקבלן. היא בכל מה שעושים במחשב ומקלדת ואני בכל מה שאפשר בעיפרון ונייר. יחיאל עוזרי יצא לפנסיה ובמקומו בא אלי. אלי נולד בקיבוץ בגליל להורים בוגרי שואה. עד שהכרנו הספיק לעבור את כל המסלול הציוני. ילד בקיבוץ, מגד בצבא, ותרמילאי בהודו שם תר את התורות של המזרח וחזר. חזר בתשובה והתנחל בכפר. היינו מדברים על מה שקורה ולאן זה מוביל. הוא המתנחל הפנאטי ואני המפאיניק השקול. במבט לאחור, הוא צדק. יום אחד בא אלי ואמר: לכלבתנו נולדו שבעה גורים. לחמישה נמצא מקום, שניים נותרים. אשתי אמרה: "או אני או הם, קח אותם בחזרה". אולי תקח אותם אתה, ביקש אותי בתחינה. לקחתי את שניהם. השניים שחורים כפחם, אחד מתולתל והשני חלק. עשיו ויעקוב קראתי להם. אלי הקים בית בכפר אדומים וביחד עם צפי אשתו גידלו את ארבעת ילדיהם. המשכורת לא הדביקה את החודש ובכדי לכסות את הפער היה קם מבעוד בוקר, עולה על אופניים ומחלק עיתונים ברחבי ירושלים. פיגוע בשוק מחנה יהודה פצעו אנושות והוריד כל זה לטמיון.

בימי שישי היו באים לחווה אלינוער, לשעבר מהנדס העיר ירושלים, וארי כהן ארכיטקט יפה וחכם. היינו נפגשים ודנים בעניינים העומדים ברומו של עולם. יום אחד, בעוד אני משוחח עם אלינוער, פרצו לחדר חמש אמזונות. לא הכרתי אותן, אבל אלינוער כן. שאלתי: "מה רצונכן?". "ספר את הסיפור". סיפרתי את סיפור המקום ככל שזכרתי את ששמעתי מפי יחיאל. "תכתוב", אמרו. ישבתי וכתבתי. כשהלכו שאלתי את אלינוער מי הן? ראשות כל הארגונים הירוקים שבעיר, אמרה. לא עברו חודשים אחדים ובטלפון אחת מהן. אמרה שהיא מארגנת הפגנה כנגד התוכנית להקמת אלפי חדרי מלון בשטח החווה ומבקשת שאאפשר להם להכנס. "אבל אני סתם דייר משנה שם" אמרתי. "אתה רק תפתח, אנחנו נכנס" אמרה האמזונה. בסוף התרציתי, תמיד קיבלתי דעתן של נשים חזקות.

הם באו בשבת בהמוניהם, כל ירוקי ירושלים. אפילו את יהודה זיו, ראש רשות שמורות הטבע בדימוס ופעם פעם מורה בכפר ויתקין, ראיתי שם. היו ביניהם כל מורי המחלקה

לגיאוגרפיה של האוניברסיטה העברית, בה לימדתי שיעור באותו זמן, בקיצור, היה ירוק בעיניים.

נעמדתי ליד השער, הוצאתי מכיסי את השלט, אמרתי "סממי אופן", השער נפתח וכולם נהרו לפנים. האמזונה שלידי אמרה בקול רם "תסביר". לא היתה לי ברירה. עמדנו מול הכניסה לבנין הראשון, זה שבזמנו שכן בו משק הפועלות של רחל ינאית, הרמתי את ראשי וקראתי בקול רם את הכתובת שעל הקיר. משהו כמו "משק הפועלות, נוסד בשנת 1927, על ידי רחל ינאית ומומן על ידי נשי הפיוניר ווימן מארצות הברית" קראתי וגם הסברתי למי שלא יודע מה זה משק הפועלות, וכך אמרתי: בתקופת העליות הראשונות רבים מן העולים היו רווקות ורווקים צעירים. הזכרים, קפצו למים הקשים, אלה ששחו שחו, אלה שלא, כנראה שהיו בלתי מתאימים. לנקבות ריכזו את המכה והקימו להן משקי פועלות. הראשונים הוקמו בכנרת ובנהלל על ידי חנה מיזל. ראו כי טוב והקימו עוד, ביניהם משק הפועלות שלפניכם. ועוד הסברתי: "משק הפועלות איפשר להן לעבוד וללמוד חקלאות ובכך לרכוש מקצוע ולמצוא חתן".

פתאום, שמעתי בת קול שאמרה: "אני לא מאמינה שהפיוניר ווימן הקימו את כל זה בכדי שהבנות תמצאנה חתן" הסתובבתי וראיתי אישה בעלת פני בוקסר נובחת בכעס. זאת היתה אחת מן הפרופסורים איתם הייתי מלמד במחלקה לגיאוגרפיה, מומחית לארגונים יהודיים בארצות הברית בסוף המאה ה-19, תחילת המאה ה-20. "אבל ככה פגש אבא שלי את אמא שלי" נפלט מפי מבלי משים.

המשכתי וכל החבורה בעקבותיי. הובלתים לבית השני. בית המנהל של הקולג' הבריטי. עמדתי שם על שפת הבריכה, כל המפגינים עמדו סביבה ואני סיפרתי את תולדות המקום. כשהכול נגמר והתחלנו ללכת בכוון היציאה מצאתי לצידי את פני הבוקסר. ביקשה שאדריך את אחת המסטרנטיות בתולדות החווה. באתי הביתה וסיפרתי לרבקה עד שהגעתי ל"ככה אבא שלי פגש את אמא" הסתכלה עלי ואמרה: "ככה אבא שלך פגש את אמא שלך?" כרגיל היא צדקה. איך באמת פגש על כך בסיפור הקודם. סיפור הנקרא "ההתחלה".

לפני ימים אחדים שמעתי הרצאה. המרצה התמקד בהגירת נשים יהודיות מתחום המושב, כיום אוקראינה, בסוף המאה ה-19 תחילת המאה ה-20. וזה מה שאמר: "באותם ימים היגרו ממזרח אירופה 2.7 מיליון יהודים. רובם לארצות הברית, חלקם לארגנטינה וחלקם הקטן לפלסטינה. זה היה גל הגירה אדיר שהציל את העם היהודי מכליה. הוא נפסק ממש לפני מלחמת העולם הראשונה כאשר האמריקאים סגרו את השערים. מאוחר יותר הארגנטינאים נהיו בררניים ולקראת מלחמת העולם השנייה סגרו הבריטים את שערי פלסטינה בספר הלבן. באותה תקופה הגרו גם בני עמים אחרים, בעיקר איטלקים ואירים, אבל ביחס לגודלה, אוכלוסיית היהודים היתה עתירת מהגרים. בעוד שמהגרים בני עמים אחרים היו מהגרי עבודה, גברים צעירים שבאו בכוונה לצבור הון ולחזור למולדתם ולמשפחתם, היהודי היגר

בכוונה להישאר. איך הם עשו זאת? להגירה דרושים אמצעים בעיקר כסף. יהודים אמידים היגרו עם משפחותיהם, העניים שלחו אחד לשם והוא, כאשר מצא עבודה והרוויח כסף, שלח כרטיסים לכולם. חלוצי המשפחה היו בדרך כלל הצעירים שבאו בגפם ובין הבאים בגפם היו גם קצת בנות. כך יצא שבחברה בארץ היעד, רוב המהגרים היו רווקים, רובם זכרים צעירים וחרמנים. זו פירצה הקוראת לגנב ואכן בערי ההגירה צצה תופעה של זונות יהודיות. היתה זנות יהודית בניו יורק, בבואנוס איירס וכן, גם ביפו. כבר אחד העם במאמרו "אמת מארץ ישראל" מסב את תשומת ליבנו לתופעה ומזהיר מפני הגירה של בנות לבדן (בדקתי באחד העם ולא מצאתי לכך סימוכין י.ס.). כשהגיע המרצה לכאן, סיפר בזיכרון דעת בדיחה חבוטה: כאשר שמו בני העלייה השניה לב לתופעה, שלחו את רחל ינאית לבדוק האם כצעתה. חזרה ואמרה: "לא דובים ולא יער, הלכתי לאורך רחוב הירקון ואותי אף אחת לא שידלה". טיפש, חשבת. אם היתה העלייה השניה כל כך עיוורת, אזי מדוע הקימה חנה מיזל את משק הפועלות בכנרת ולמה רחל ינאית, שלפי הבדיחה טחו עיניה מראות, הקימה בירושלים את חוות העלמות.